

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye'de Termik Santral Karsiti Hareket: Çirpilar Örneği

AUTHORS: Ilke Tasdemir, Marella Bodur Ün, Sevgi Balkan Sahin

PAGES: 439-471

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3172581>

**TÜRKİYE'DE TERMİK SANTRAL KARŞITI HAREKET:
ÇIRPILAR ÖRNEĞİ¹**

**ANTI-COAL MOVEMENTS IN TURKEY: THE CASE OF
ÇIRPILAR**

İlke TAŞDEMİR*, Marella BODUR ÜN & Sevgi BALKAN
ŞAHİN*****

ÖZ

Termik santraller Türkiye’de, enerjide dışa bağımlılığın azaltılması, kalkınmanın hızlanması ya da ucuz elektrik üretiminin sağlanması gibi hegemonik söylemlerle toplumda rıza oluşturulmaya çalışılarak yaygınlaştırılmaktadır. Bu gelişme insan sağlığını, çevreyi ve yaşam alanlarını tehdit eden termik santrallere karşı mücadele eden çevre hareketlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de enerji ihtiyacının karşılanması, kalkınmanın hızlandırılması ve istihdamın arttırılması söylemleriyle yürütülen neoliberal enerji politikalarına meydan okuyan termik santral karşıtı hareketlerden biri olan ve Çanakkale’nin Yenice ilçesinin Çırpılar Köyü’ne kurulması planlan termik santrale karşı ortaya çıkan “Çırpılar Hareketi” incelenmiştir. Nitel veri toplama ve

¹ Bu makale, Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 9990 no.lu proje ile desteklemiş ve Doç. Dr. Marella Bodur Ün ve Dr. Öğretim Üyesi Sevgi Balkan Şahin’in danışmanlığında İlke Ulutaş tarafından 2019 yılında yazılan “Neo-Gramşçıyan Yaklaşım Çerçevesinde Türkiye’de Çevreci Hareketler: Akkuyu, Çırpılar, Fındıklı Örnekleri” başlıklı Yüksek Lisans tezinden revize edilerek hazırlanmıştır.

* Arş. Gör., Çağ Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ilkeulutass@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7742-1001>

** Doç. Dr., Çukurova Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, marbodur@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-3690>

*** Dr. Öğr. Üyesi, Çağ Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sevgibalkan@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7227-4359>

yapılandırılmamış mülakat yöntemleri kullanılan bu çalışmada, 2-5 Temmuz 2018 tarihleri arasında Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği, Troya Çevre Derneği, İda Dayanışma Derneği, Çanakkale Ziraat Odası, TEMA Vakfı üyeleri ile Çanakkale Yenice köylüleri de dâhil olmak üzere toplam 22 kişi ve kurum ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında harekete katılanların amaçları, söylemleri ve eylemleri “insan sağlığı”, “çevre” ve “ekonomik etkinlik” olmak üzere üç tema altında değerlendirilip analiz edilmiştir. Çalışmada Gramşiyen bir perspektiften Çırpılar Hareketi’nin hegemonya karşıtı bir hareket olduğu ve bu mücadelenin aydınlar tarafından inşa edilen ve dillendirilen söylemlerle yürütüldüğü iddia edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya-karşıtı Hareketler, Çevre Hareketleri, Neoliberalizm, Organik Entelektüeller, Çırpılar Hareketi.

ABSTRACT

Thanks to such hegemonic discourses as reducing dependence on foreign energy, accelerating economic development or ensuring cheap electricity production, which were employed to create consent in society, thermal power plants have become widespread in Turkey. Of late, environmental movements have emerged against these thermal power plants that threaten human health, the environment, living spaces, and nature. This study examines “the Çırpılar Movement” in Çanakkale, one of the anti-coal power plants movements that have emerged as a result of Turkey’s neoliberal energy policies. The data for this study is obtained through unstructured interviews and qualitative data collection method. Interviews were conducted with 22 interviewees from various environmental groups and organizations, including Kazdağı Natural and Cultural Assets Protection Association, Troy Environmental Association, İda Solidarity Association, Çanakkale Agricultural Chamber, TEMA Foundation and villagers from Yenice, Çanakkale between 2-5 July 2018. Based on the data retrieved from these interviews, the goals, strategies, and discourses of the participants are analyzed under three main themes: “human

health”, “environment” and “economic effectiveness”. Drawing on the works of Antonio Gramsci, this study argues that the Çırpılar anti-coal movement is a counter-hegemonic movement, supported and sustained by common consciousness, values and anti-hegemonic discourses articulated by organic intellectuals.

Keywords: Counter-Hegemonic Movements, Environmental Movements, Neoliberalism, Organic Intellectuals, Çırpılar Anti-coal Movement.

GİRİŞ

1980’li yıllarda İngiltere’de Margaret Thatcher, Amerika’da ise Ronald Reagan yönetimi ile başlayan yeni ekonomik düzen, neoliberal politikaların tüm dünyada uygulanmasını ve yayılmasını beraberinde getirmiştir (Balaam ve Dillman, 2015: 74). Türkiye de neoliberal dönüşüm sürecinin dışında kalmamış ve 24 Ocak 1980 Kararları ile neoliberal politikaları uygulamaya başlamıştır (Boratav, 2009: 147-148). Uygulamaya geçirilen neoliberal politikalar ekonomi, çevre, sağlık gibi birçok alan dâhil olmak üzere enerji alanında da kendini göstermiştir. 1980’li yıllardan itibaren çıkartılan yasa ve yönetmeliklerle enerji alanında yerli ve yabancı sermaye desteklenmiş, özelleştirmeler hızlandırılmış (Özen, 2018: 188) ve yabancı yatırım ortaklığı projelerine yönelik politikalara önem verilmiştir.

Türkiye’de enerji alanında neoliberal politikaların uygulanması ile birlikte termik santraller enerji ihtiyacı, ekonomik kalkınma, elektriğe kesintisiz erişim ve istihdam söylemleriyle yönetici sınıf² tarafından desteklenmiştir. Kendi kültürel değerlerini yönetilen gruplara benimsetmeye ve böylece hegemonyasını devam ettirmeye çalışan yönetici sınıf, termik santralin enerji ihtiyacını karşılayacağı, kalkınma sürecini hızlandıracağı ve yöre insanına iş olanağı sunulmasına imkân vereceği gibi söylemleri kullanarak toplumun bir kesiminin rızasını almaya çalışmaktadır. Ancak bu politikalar, çevre, insan sağlığı ve iklim değişikliği gibi konularda duyarlılığı arttırarak toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına ve çevre hareketlerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Aygün ve Şakacı, 2013: 144).

² Bu makalede yönetici sınıf ile kastedilen, Leslie Sklair’in *The Transnational Capitalist Class* (2001) çalışmasında da belirtildiği gibi Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları ile etkileşim halinde olan iktidar partileri, piyasa odaklı siyasi partiler, küreselleşen bürokratlar, Türk Sanayicileri ve İşinsanları Derneği (TÜSİAD) ve Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) gibi sermaye gruplarıdır.

Bu bağlamda Türkiye'nin farklı bölgelerinde nükleer, kömür, hidroelektrik santral (HES) ve altın madenciliği gibi alanlarda mücadele eden çevre hareketleri ortaya çıkmıştır (Adaman vd., 2019; Balkan Şahin ve Bodur Ün, 2021). Fındıklı ve Loç HES karşıtı hareketleri, Yeşil Yol Hareketi, Arhavi Direnişi, Bergama Direnişi bu hareketlere örnek olarak gösterilebilir. Karadeniz İsyandadır Platformu, Derelerin Kardeşliği Platformu, Su Platformu, Alliano Girişimi, Suyun Ticarileşmesine Hayır Platformu ve Türkiye Su Meclisi gibi çevreci örgütler de bu direnişlerde önemli rol oynamıştır (Hamsici, 2012: 35; Aksu, 2016). Söz konusu hareketler, uluslararası alanda öne çıkan çevre hareketleriyle benzer söylemleri kullanmaktadır. Fransa'da nükleer karşıtı hareket olarak bilinen *Sortir du Nucléaire* (Réseau Sortir du Nucléaire, 2021), Almanya'nın Sachsen ve Brandenburg eyaletlerinde kömür karşıtı faaliyetler yürüten *Ende Gelände* çevreci örgütü ve Brezilya'da hegemonya karşıtı mücadele sürdüren Topraksız Köylü Hareketi (*Brazilian Landless Movement*) (Karriem, 2009) bu hareketlere örnek olarak gösterilebilir.

Çırpılar Hareketi bünyesinde Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği, İda Dayanışma Derneği gibi çevreci platform üyeleri, muhtarlar, köylüler, yazarlar, avukatlar ve milletvekilleri karşı hegemonik söylem oluşturmada önemli rol oynamışlardır. Çırpılar Hareketi hâkim söyleme karşı söylem oluştururken, 1980'lerden bu yana faaliyet gösteren Limak Enerji, Hattat Holding, Soma Holding, Ciner Enerji gibi sermaye gurupları ise termik santrallerin kurulmasını konusunda hegemonik söyleme destek vermiştir. Bu enerji gruplarının faaliyet gösterdiği Muğla, Amasra, Amasya, Afşin-Elbistan, Şırnak ve Aliağa'da termik santrallerin kurulmasıyla kömür karşıtı hareketler ivme kazanmıştır. Çanakkale'de kurulması planlanan Çırpılar Termik Santrali'ne karşı başlatılan Çırpılar Hareketi de bu hareketlerden biridir.

Termik santral karşıtı hareketleri inceleyen çalışmalar, bu hareketlerin yeni toplumsal hareketler olup olmadığını (Mermer, 2016), kömür karşıtı mücadelede sendikaların tutumunu (Ünlütürk, 2006), hareketleri motive eden saikleri (Akbulut, 2014) analiz etmiştir. Mevcut çalışmalarda bu hareketlerin ortak yaşam alanlarını koruma amacıyla ortaya çıktığı belirtilirken (Eryılmaz ve Akman, 2016), çevresel kaygıların yanı sıra neoliberal politikaların olumsuz etkilerine ve toplumsal hoşgörünün devlet tarafından zor yöntemleriyle bastırılmasına karşı duyulan tepkilere de değinilmiştir (Arsel vd., 2015). Kazdağları'nda ortaya çıkan çevre hareketlerini inceleyen çalışmalar ise altın madenciliğine karşı başlatılan direnişi analiz ederken ekolojik paylaşım konusuna ve söylemlere odaklanmıştır (Avcı, vd., 2010: 143-149). Özen (2018: 198-199) ise bu hareketlerin parlamenter temsiliyet eksikliği gibi nedenlerden dolayı karşı hegemonya oluşturmadıklarını öne sürmüştür.

Mevcut yazında termik santral karşıtı hareketler genellikle Yeni Toplumsal Hareketler teorisi kapsamında değerlendirilmiştir. Toplumsal hareketler, dayanışma temelli olup mevcut durumun sınırlarını aşmaya çalışan aktörlerden oluşan kolektif hareket ağları olarak tanımlanmaktadır (Bodur Ün ve Timur, 2016: 571-573). Klasik toplumsal hareketlerin sınıf temelli ve çıkar kaynaklı olması, 1960'lı yıllarda Kuzey Amerika ve Avrupa'da çevre, barış ve kadın hakları gibi konuları temel alarak ortaya çıkan hareketlerin "yeni" olarak adlandırılmasına neden olmuştur (Touraine, 1985; Melucci, 1985, 1996; Offe, 1985; Castells, 1997; Çayır, 1999). Yeni toplumsal hareketler, sınıfsal ve ekonomik temelli olmamaları, çevre ve barış gibi temalara odaklanmaları, katılımcılarının eğitilmiş olmaları ve hiyerarşik ve bürokratik bir örgütlenme biçimini reddetmeleri nedeniyle klasik toplumsal hareketlerden ayrılmaktadır (Melucci, 1985; Offe, 1985). Bu yeni hareketler, farklı toplumsal gruplara ait kimlikleri ve değerleri savunarak egemen toplumsal değerleri, normları ve ilişkileri dönüştürmeye çalışırlar; dolayısıyla, bu hareketler siyasi boyutlarından ziyade kültürel yönlerine odaklanılarak değerlendirilmelidir (Melucci, 1996).

Yeni Toplumsal Hareketler teorisi, Çırpılar Hareketi'ni açıklamak için yetersiz kalmaktadır. Bu teori, egemen sınıfa, bu sınıf tarafından uygulanan ekonomi politikalarına, bu politikaların hangi fikirlerle desteklendiğine, bilginin söylemle inşa edilip edilmediğine ya da bu hareketlerin ekonomik nedenlerle ortaya çıkıp çıkmadığına odaklanmamaktadır. Termik santral karşıtı hareketleri, hegemonya karşıtı hareketler olarak inceleyip, hareketlerin oluşmasında aydınların rolünü ön plana çıkaran araştırma sayısı ise sınırlıdır. Bu çalışmada Gramsci'nin hegemonya, karşı hegemonya, aydınlar, zor ve rıza kavramlarından faydalanılarak, Çırpılar Hareketi içinde yer alan aydınların bilgiyi, değerleri ve ortak bilinci söylem yoluyla inşa ettikleri vurgulanmıştır. Çanakkale Yenice'ye yapılması planlanan Çırpılar Termik Santrali ile ilgili araştırmalar ve söyleşiler olmasına ve aynı bölgede altın madenciliği ile ilgili akademik çalışmalar bulunmasına rağmen, bu çalışmada incelenen termik santral karşıtı hareket ile ilgili kaleme alınmış akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'de çevre ve termik santral karşıtı hareketler ile ilgili mevcut literatüre katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

Bu çerçevede çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmada faydalanan yöntemler açıklanmıştır. İkinci bölümde ise çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmak amacıyla Antonio Gramsci'nin hegemonya, karşı hegemonya, zor ve rıza kavramları ve organik entelektüellerin karşı hegemonya oluşturmadaki rolü incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise kömür karşıtlarının enerji politikalarını eleştirmeleri sebebiyle Türkiye'de uygulanan enerji politikalarına ve bu politikaların bağlı olduğu küresel ekonomik dönüşüme yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Çırpılar Hareketi'nin ortaya çıkış nedenlerine, gelişimine, amaçlarına, eylem biçimlerine, söylemlerine, hareketi oluşturmada aydınların rolüne ve kullandıkları hegemonya karşıtı söylemlere yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise Yenice'ye yapılması planlanan termik santrale insan sağlığı, yaşam alanlarının zarar görmesi ve ekonomik etkinlik gibi kaygılarla karşı çıkan hegemonya karşıtı hareketin ve hareket içinde yer alan aydınların rolünün analizi yapılmıştır.

1. METODOLOJİ

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntemde araştırmacının değerlendirmeleri ve bilgileri ön plana çıkmakta, araştırmacı görüşmecilerin kültürel ve ekonomik özelliklerini göz önünde bulundurarak örnekleme dâhil edebilmektedir (Ural ve Kılıç, 2013: 43). Araştırma grubu belirlenirken, araştırma için bütün varlıkların dâhil olduğu evreni temsil ettiği varsayılan grup üzerinde inceleme yapılması amaçlanır (Sayım, 2019: 91; Yurdakul, 2011: 84). Bu çalışmada görüşme yapılan kişiler, Çırpılar Hareketi'nin içinde aktif olarak yer alan ve harekete yön verenler arasından seçilmiştir. Bu bağlamda 2-5 Temmuz 2018 tarihleri arasında Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği, Troya Çevre Derneği, İda Dayanışma Derneği, Çanakkale Ziraat Odası, TEMA Vakfı üyeleri ile Çanakkale Yenice köylüleri de dâhil olmak üzere 22 kişi ile görüşme yapılmıştır. Yaşları 40-74 arasında olan görüşmecilerin 8'i kadın 14'ü erkektir. Görüşmeciler arasında eski milletvekilleri, ziraat mühendisleri, muhtarlar, çiftçiler ve Yenice köylüleri bulunmaktadır.

Verileri nitel veri toplama yöntemi ile elde edilen araştırmada, birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılmış ve yapılandırılmamış mülakat yöntemi ile katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilerek daha fazla veri ve bilgi toplanması amaçlanmıştır (Lamont, 2015: 103). Bu çerçevede görüşme yapılan kişilere hareketin nasıl ve ne zaman başladığı, harekete neden katıldıkları, hareketin ortaya çıkmasında kimlerin ön planda yer aldığı, neden santrallere karşı oldukları ve hareket hakkındaki güncel gelişmeler sorulmuştur. Bu soruların haricinde görüşme yapılan kişilerin konuyla ilgili hikâyeleri dinlenmiş, yapılması planlanan santral sahası incelenmiş ve böylelikle yapılan araştırma ile ilgili daha fazla veri toplanması amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilecekleri ortamlarda ve kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde toplanmıştır.

Tablo.1: Görüşmecilerin Demografik Özellikleri³

Görüşmeci Adı/Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Görüşme Tarihi
Görüşmeci 1	Erkek	49	2 Temmuz 2018
Görüşmeci 2	Erkek	72	2 Temmuz 2018
Görüşmeci 3	Kadın	40	2 Temmuz 2018
Görüşmeci 4	Erkek	57	2 Temmuz 2018
Görüşmeci 5	Erkek	51	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 6	Erkek	74	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 7	Kadın	41	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 8	Kadın	40	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 9	Kadın	43	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 10	Kadın	54	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 11	Kadın	50	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 12	Kadın	64	4 Temmuz 2018
Görüşmeci 13	Erkek	66	3 Temmuz 2018

2. GRAMŞİYAN YAKLAŞIM VE HEGEMONYA

Kapitalist toplumların yapısını inceleyerek iktidarın doğasına ilişkin analizler yapan İtalyan Marxist düşünür Antonio Gramsci, analizlerine hegemonya kavramını tanımlayarak başlamıştır (Cox, 2016: 50; Anderson, 1988: 39). Hegemonya kavramına farklı anlamlar yükleyen Gramsci, hegemonyayı hem sermaye sahiplerine karşı işçi ve köylü sınıfının ittifakını vurgulamak hem de ekonomi ve siyaset arasında bağlantı kurarak yönetenler ve yönetilenler arasındaki uzlaşmayı anlatmak için kullanmıştır. Gramsci'nin değindiği diğer bir anlam ise yönetenler adına yönetilen grup üzerinde kültürel ve ahlâki tahakkümün kurulması sürecidir (Okur ve Ongun, 2017: 297). Diğer bir ifade ile Gramsci'ye göre hegemonya, zor ve rıza ile oluşturulan sosyal ve politik bir kontrol tarzıdır (Okur, 2015: 137). Bu bağlamda Gramsci, zor ve rıza; tahakküm ve hegemonya kavramlarının ilişkisine değinir (Yetiş, 2021: 91). Gramsci'nin zor ile kastettiği fiziki güç iken, rıza hâkim sınıfın alt sınıf üzerindeki ahlâki ve kültürel iktisadıdır. Gramsci'ye göre devlet halkı yalnızca asker, polis ve kanunlar gibi zor araçları ile kontrol etmez; medya, eğitim, aile ve ideoloji gibi rıza araçlarını da kullanır. Zor araçları devlet tarafından üretilirken; medya, aile, kültür, eğitim, sendikalar gibi rıza araçları sivil toplumda üretilir. Bu nedenle Gramsci, devleti siyasal toplum ve sivil toplumun, hegemonyayı ise zor ve rızanın birleşimi olarak tanımlamıştır (Okur ve Ongur, 2017: 295-297). Bu bağlamda hegemonya sınıf, sivil toplum ve devlet ilişkilerinde zorun yanında rızanın da hâkim olması anlamına gelmektedir (Gramsci, 2014: 283). Hegemonyanın oluşabilmesi ve devamlılığı için hâkim sınıfın çıkarlarının, ahlâki

³ Tabloda yalnızca metin içerisinde atıf verilen görüşmecilerin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

ve kültürel değerlerinin alt sınıf tarafından sanki kendi değerleriymiş gibi benimsenmesi ve içselleştirilmesi gerekmektedir. Gramsci'nin hegemonya tanımlamasında gönüllü bir kabul olan rıza baskın olsa da, bu zorun tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez (Okur, 2015: 137).

Gramsci'ye göre hegemonyanın devamlılığı tarihsel blok ile mümkün olacaktır. Gramsci, hâkim grup etrafında yer alan yapıları “tarihsel blok” olarak adlandırır (Okur ve Ongun, 2017: 295-297). Tarihsel blok bir anlamda sosyal güçlerin birbirleriyle olan ilişkilerini sürdürdükleri alandır (Bieler ve Morton, 2004: 90). Tarihsel blokları oluşturan grupların amacı, üretim biçimindeki pozisyonlarından kaynaklanan mevcut konumlarını korumaktır (Joseph, 2003: 125) ve bu sağlamak için de ekonomik ve siyasi düzeyde elverişli şartlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu süreçte yönetici sınıf, müttefikleri üzerinde hegemonya kazanmak için tavizler vermek zorundadır. Diğer bir deyişle, rızanın sağlanması için hâkim sınıf tarafından, alt sınıfın üretim biçimindeki pozisyonlarından kaynaklanan isteklerinin de dikkate alınması gerekir (Augelli ve Murphy, 1994: 130). Bunun anlamı, hegemonya oluştururken yönetilenlerin çıkarlarının ve eğilimlerinin dikkate alınması gerektiğidir.

Gramsci'nin değindiği bir diğer kavram karşı hegemonya kavramıdır. Gramsci, halkın hegemonyaya karşı örgütlenmesini ve bilinçlenerek harekete geçmesini karşı hegemonya kavramı ile açıklamıştır. Gramsci'ye göre ideolojik mücadelenin, entelektüellerin faaliyetlerinin yani hegemonya karşıtlığının olduğu yer sivil toplumdur. Karşı hegemonya için önemli olan diğer bir alan ise tarihsel bloğun olduğu alandır (Bieler ve Morton, 2004: 102). Topluluklar bilinçlenerek, ortak faydada bir araya gelerek, siyasi etkinlikte bulunurlar ve müttefik olabilecekleri durumlar oluştururlar (Augelli ve Murphy, 1994: 129). Anderson'a göre ise devlet, sivil toplumu ve bireyleri özel yaşamları da dâhil olmak üzere düzenlemekte ve denetlemektedir (1988: 27). Böylelikle denetlendiğini düşünen ve hegemonyanın üzerlerinde rıza sağlayamadığı sınıflar, hegemonya karşıtı hareketin içinde yer almaktadırlar.

Gramsci'ye göre hegemonya ve karşı hegemonya oluşturmada organik entelektüellere / aydınlara ihtiyaç duyulmaktadır. Organik aydınlar aracılığıyla zor kullanımı azaltılır ve rızaya dayalı bir toplum oluşturulur. Bu kapsamda aydınlarla halk arasındaki ilişki bir temsil ilişkisidir ve toplumsal yaşamdaki değişim ancak yöneten ve yönetilenler arasında değişim olduğu zaman gerçekleşmektedir (Portelli, 1982: 98). Gramsci, aydınları geleneksel aydınlar ve organik aydınlar olarak ikiye ayırmıştır. Geleneksel aydınlar yani eski tarihsel blok aydınları, devleti ve ticari hayatı organize etmek için egemen sınıf tarafından ortaya konulmuştur (Portelli, 1982: 106). Filozoflar, edebiyatçılar ve

sanatçılar, geleneksel aydın sınıfı içinde yer almaktadırlar (Gramsci, 1986: 315). Geleneksel aydınlarla çatışan organik aydınlar ise yeni tarihsel bloğun aydınlardır (Portelli, 1982: 106) ve yeni ilerici sınıflar için gerekli olan yeni bir toplumsal düzen kurmak için gerekli olan aydın kitlesidir (Anderson, 1997: 9). Geleneksel aydınlar ve organik aydınlar arasında etkileşim olabilir ve bu etkileşim siyasi toplumda, kurumlarda ya da partilerde gerçekleşebilir (Portelli, 1982: 113).

Gramsci'ye göre her tarihsel dönemde, o dönemi simgeleyen aydınlar bulunmaktadır (1986: 281). Her üretim biçimine bir sınıf, her sınıfa ise farklı aydın kesimi karşılık gelmektedir (Portelli, 1982: 106). Gramsci (1986: 309), toplumun ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda, toplumu temsil eden aydınlara sahip olduğunu ve toplumdaki her grubun kendi aydınlarının olduğunu savunmuştur (Okur, 2015: 140). Yani kapitalist bir işletme sahibi, kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, kendi ekonomi politik bilginini ortaya çıkarmaktadır (Gramsci, 1986: 309).

Gramsci oluşan bu aydın sınıfına örnek olarak ise kilise adamlarını vermiştir (1986: 311-312). Gramsci'ye göre kilise, eğitim sistemi ve medya gibi kurumlar hegemonik düzen içinde insan davranışlarını etkilemektedir. Aydınların görevi ise temsil ettiği sınıfı hegemonik konuma getirmektir (Portelli, 1982: 102). Gramsci'ye göre aydınlar toplumsal hegemonya memurlarıdır; temel görevleri hegemonya ve egemenliğin uygulanmasıdır (Portelli, 1982: 103). Organik entelektüellerin yetişebileceği en önemli yer ise siyasal partidir. Siyasal partiler toplumsal grupların çıkarlarıyla kendi çıkarlarını birleştirip ulusal çıkar olarak tanımlarlar (Ataay ve Kalfa, 2008: 31). Böylelikle aydınlar yoluyla toplumsal alan yönetici sınıf lehine örgütlenir; yönetici sınıfın hegemonyasının devamlılığı toplumun rızası alınarak sağlanır.

Gramsci, aydın tanımının sınırlarını, aydınların toplumdaki diğer insanlardan nasıl ayırt edilebileceğini araştırmış ve geniş bir aydın tanımı yapmıştır (1986: 313-314). Gramsci bütün insanların aydın olabileceğini, ancak toplumdaki diğer insanlarla aydınların farkının, aydınların mesleğinin toplumdaki işlevi olduğunu belirtmiştir. Her insan mesleğinin dışında bir entelektüel etkinlikte bulunur; yani her insanın bir dünya görüşü vardır ve her insan aydın olabilir ancak her insanın toplumda entelektüel bir işlevi yoktur (Gramsci, 1986: 314-315). Aydınların entelektüel işlevinin yerine getirilmesi ise toplumsal guruplarla oluşturulan ilişkilerin geliştirilmesi yoluyla olmaktadır (1986: 316).

Gramsci, aydınların toplumda entelektüel işlevinin olduğunu belirtirken bu işlevi ideoloji ile ilişkilendirmiştir. Yönetici sınıfın hegemonyasının

gerçekleştirilmesinde hem siyasal toplumda hem de sivil toplumda sürdürülen kültürel ve ideolojik çabanın önem taşıdığını belirtmiştir (Ataay ve Kalfa, 2008: 30). Gramsci'ye göre sivil toplum bünyesindeki üniversiteler, kiliseler ve medya araçları önemlidir (Kalfa ve Ataay, 2008: 31) çünkü bu araçlar sayesinde yönetici sınıfın hegemonyası kurulur ve sağlamlaştırılır; bu görevi yerine getirmede ise aydınlar yer alır.

Gramsci'ye göre aydınların bir diğer görevi bilgi üretmektir. Aydınlar bilgiyi üreterek, kitleleri eğitme görevini yerine getirirler (Merrington, 1968: 167). Aydınlar bir dünya görüşüne sahip olup, bilinçli davranış sergilerler ve yeni düşünce biçimlerinin geliştirilmesinde rol oynarlar (Gramsci, 1986: 314-315). Böylelikle gerçeğin anlaşılması, bilginin edinilmesi aydınlar aracılığıyla gerçekleşir ve toplum şekil almaya başlar.

Gramsci'ye göre hegemonya belirli bir bilgi yapısının, değerler sisteminin inşası anlamına geldiğinden, hegemonik mücadelenin aydınlar tarafından desteklenmeye ihtiyacı vardır (2014: 335). Gramsci, tam da bu nedenle karşıt tutum benimsemiş olan aydınlara da odaklanılması gerektiğini savunmuştur. Hegemonya karşıtı mücadele içinde yer alan sınıfa bağlı olan aydınlar da sivil toplumda kültürel ve ideolojik mücadele verirler. Yetiş (2002: 51) de aydının siyasal ve toplumsal alandaki önemine değinmiş, bu alandaki olumsuzluklara karşı yürütülen mücadele içinde yer aldıklarını belirtmiştir. Böylelikle aydınlar, ortak bir kimlik oluşturur, sınıfları birbirine bağlar ve örgütlenme için anahtar görevi görürler. Aydınlar, ahlâki ve kültürel değerler yoluyla, dil ile bilgiyi yeniden inşa ederler, rızanın oluşmasında önemli rol oynarlar ve inançları kullanarak hegemonya oluştururlar (Anderson, 1988: 9). Böylelikle hem hegemonik düzen entelektüeller tarafından geliştirilmiş olur (Portelli, 1982: 123), hem de her sınıfın kendi aydınlarına sahip olmasıyla hegemonya karşıtı mücadele aydınlar tarafından desteklenmiş olur. Bu sayede aydınlar tarafından yerine getirilen bilgi üretimi ve eğitim, karşı hegemonya oluşturmada önemli rol oynamaktadır (Okur, 2015: 141).

Çalışmada incelenen Çırpılar Hareketi yönetenler adına yönetilen grup üzerinde kültürel ve ahlâki tahakküm temelinde incelenmiştir (Okur ve Ongun, 2017: 297). Bu nedenle çalışmada köylü ve işçi sınıfı ayrıştırması yapılmamıştır. Bu ise çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Çalışmada, Çırpılar Hareketi'nin hegemonya karşıtı bir hareket olduğu savı ile bu hareketin içinde yer alan, karşı hegemonik sınıfa organik olarak bağlı olan aydınların önemine değinilmiştir. Bu çerçevede hareketin aydınların söylemleriyle desteklendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada termik santral karşıtı harekete katılanların bu süreçteki eylemleri ve söylemleri; hegemonya, karşı hegemonya ve organik entelektüeller

kavramlarından faydalanılarak açıklanmıştır. Hegemonyanın oluşmasında ve rıza oluşturmada, fikirlerin kitlelere aktarılmasında söylemin önemli olması nedeniyle harekete katılan aktörlerin söylemleri Gramsci'nin savları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Makalede incelenen Çırpılar Hareketi'nin ortaya çıkmasında ekonomik dönüşümün rolü önemli olduğundan, bir sonraki bölümde Türkiye'de 1980'li yıllarda uygulanmaya başlanan neoliberal ekonomi politikalarına, dünya ekonomisinin Türkiye ekonomisini nasıl etkilediğine ve bu politikaların enerji alanında neden olduğu değişimlere yer verilmiştir.

3. NEOLİBERAL POLİTİKALAR ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

Bretton Woods Sistemi⁴ sonrası küresel ekonomide yaşanan dönüşümle birlikte mal, sermaye ve emek sisteminin uluslararasılaştığı yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemde Milton Friedman ve Friderich Hayek'in görüşleri yaygınlaşmış ve ekonomide devlet müdahalesinin olmadığı serbest ekonomik modele geçilmiştir (Balaam ve Dillman, 2015: 73-74). Neoliberal politikalar, bireysel hak ve özgürlükleri, özel mülkiyeti ve iktisadi özgürlükleri ön plana çıkaran ve devlet müdahalesinin olmadığı, aynı zamanda üretimin ve finansın uluslararasılaşmasını içeren bir ekonomiyi temel almıştır.

İngiltere'de Keynesyen politikaların terk edilmesi gerektiğini ve neoliberalizmden başka alternatifin olmadığını savunan Margaret Thatcher (Balaam ve Dillman, 2015: 74), girişimciliği teşvik ederek, yabancı yatırımların önünün açarak ve vergileri azaltarak neoliberal politikaların uygulayıcısı olmuştur. Amerika'da ise Reagan yönetimi, Thatcher ile benzer politikaları uygulamış; vergi indirimleri, faiz oranı artışı ve özelleştirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda uygulanan neoliberal politikalarla, postaneler, metrolar, demir yolları ve havaalanları özelleştirilmiştir (George, 2009: 40). Bretton Woods sonrası 1979'da İngiltere'de Margaret Thatcher, ABD'de ise Ronald Reagan tarafından uygulamaya konan neoliberal politikalar Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar aracılığıyla tüm dünyaya yayılmıştır (Balaam ve Dillman, 2015: 74).

Neoliberal politikalar çerçevesinde sermayenin, üretimin ve emeğin uluslararasılaşması, devlet müdahalesinin azaltılması, özel teşebbüsün ve serbest rekabetin desteklenmesi planlanırken; eğitim, sağlık gibi alanlarda sosyal yardımların sağlanması ve köprü, yol gibi yatırımların kısılması amaçlanmıştır. Ayrıca devletin kârını azaltacak düzenlemelerin ortadan kaldırılması yönünde

⁴ Bretton Woods Sistemi, 1945 yılı sonrasında IMF, Dünya Bankası ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması tarafından şekillendirilmesi planlanan liberal ekonomik düzeni temsil eden sistemdir (Balaam ve Dilman, 2015: 217-249).

düzenlemeler planlanmıştır (Akalin, 2009: 11-19). Yapılan değişikliklerle ve kurulan yeni kurumlarla uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ile mal ve hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımının sağlanması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Bu yeni düzenlemeler ile ulus-devletlerin ekonomiye müdahalesi önlenmiş, para ve sermaye hareketleri serbestleştirilmiş ve kamu iktisadi teşebbüsleri özelleştirilmiştir (Sönmez, 2009).

Neoliberal politikalar, 1980'li yıllarda Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır (Boratav, 2009: 147-148). Türkiye ekonomisi uluslararası sisteme uyum sağlamaya çalışmış, 24 Ocak 1980 Kararları'yla neoliberal dönüşüm başlamıştır (Sönmez, 2009). 24 Ocak Kararları ile esnek döviz kuru, ithalat ve ihracat serbestisi, özelleştirmeler, Türk lirasında devalüasyon, fiyat kontrollerinin ve sübvansiyonların kaldırılması ve ithal ikameci sistemin bırakılması gibi yapısal değişiklikler planlanmıştır (Boratav, 2009: 149). Türkiye'de uygulanan neoliberal politikalarla ekonomi uluslararası rekabete açılmış, devletin ekonomideki rolü azaltılmaya çalışılmış, yabancı yatırıma olanak sağlanmış, ücretler sınırlandırılmış ve enflasyonun kontrol edilmesi amaçlanmıştır (Sönmez, 2009: 27). İthalatta kotalar kaldırılmış, gümrük tarifeleri indirilmiş, fiyat kontrolleri kaldırılmış, finansal sisteme serbestleşme getirilmiştir. Bu anlamda vadeli mevduat ve kredi faizleri serbest bırakılmış, dış ticaret konusunda sanayi ürünleriyle dünya pazarına girmek amaçlanmış, tüketici kredileri yaygınlaştırılmış, hazinenin kamu iktisadi teşebbüslerine olan desteği azaltılmış, tüketim mallarında sübvansiyonlar kaldırılmıştır. Bu politikalarla yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi ve teknoloji olanaklarının artırılması amaçlanmıştır (Boratav, 2009: 151-167).

Neoliberal politikalar kapsamında sağlık, tarım ve tekstil sektöründe özelleştirmeler yapılmış, "yap-işlet-devret" ya da "yap-işlet-sahip ol" yabancı yatırım ortaklığı projeleri yaygınlaşmıştır. Bu politikalar enerji alanında elektrik piyasasında da uygulanmaya başlanmıştır. Elektrik piyasasındaki ilk adım 1984 yılında 3096 sayılı kanunla başlamıştır. Bu kanunla birlikte özel şirketlere elektrik üretme hakkı tanınmıştır. Özel şirketler, kamuya devretmek koşuluyla yap-işlet-devret modelindeki santralleri 99 yıllığına işletebilecek, ya da teknolojisinin yenilenmesi koşuluyla kamuya ait santrallerin işletme hakkını alabilecek duruma getirilmiştir.

Enerji alanında da yap-işlet-devret modeli uygulamaya koyulmuş, 1994 yılında 3996 sayılı kanun ile Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-işlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile şirketlerin yap-işlet-devret modeli çerçevesinde elektrik üretim, dağıtım ve iletim hakkı, maden işletme, baraj, sulama, içme ve kullanma, tabiatı koruma

alanı ve yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında öngörülen yapı ve tesislerde işletme yapma hakkı verilmiştir. Aynı kanunun 7. maddesi ile şirketlere ve yabancı sermaye sahiplerine 49 yıla kadar işletme hakkı tanınmıştır (Resmi Gazete, 2011). Bu kanun ise enerji sektöründe yatırımcılar için avantaj sağlamıştır (Erensü vd., 2016: 12-13).

1997 yılında çıkarılan kanunla ise özel şirketlerin kamuya devretme şartı olmaksızın elektrik üretebilmesinin önü açılmıştır. Neoliberal politikalar çerçevesinde 1999 yılında Anayasa'nın 3. bölümünün 3. alt başlığında "Kamu Yararı" adı altında geçen devletleştirme ibaresi devletleştirme ve özelleştirme olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik, yapılması planlanan özelleştirmelere yasal zemin sağlanmış (Erensü vd., 2016: 12-13) ve böylelikle özelleştirmeler neoliberal dönüşümün göstergelerinden biri olmuştur (Kaya, 2014: 33).

2001 yılında ise Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz sonrası Güçlü Ekonomiye Geçiş Programları, yapısal uyum politikaları uygulanmaya başlanmış ve bu dönemde IMF ve Dünya Bankası politikaları yol gösterici olmuştur (Kaya, 2009: 250-257). Kriz sonrasında yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek için özelleştirmelere yer verilmiştir (Kuyucu, 2017: 68-73). Enerji alanında 2001 yılında 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çıkartılmış ve bu kanun çerçevesinde Elektrik Piyasası Denetleme Kurumu kurulmuştur (Bayramoğlu Özuğurlu, 2009: 287). 2002 yılında 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile kamu kurumlarının mal ve hizmet alımına olanak sağlanmıştır (Kamu İhale Kurumu, 2002). Bu kanun ile kamu kurumlarının piyasa aktörü gibi davranması sağlanmıştır (Kaya, 2014: 35). 2004 yılında Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi ile elektrik enerjisi üreten ve dağıtan tesislerin özelleştirilmesine olanak sağlanmıştır.

2004 yılında yapılan diğer bir değişiklik ise kömürün işletilmesine getirilen değişikliktir. 2001 yılına kadar, maden işletme hakkı Türkiye Taşkömürü Kurumu'na ait iken, 2004 yılında değişikliğe gidilmiştir. Kömür havzalarının rödovans usulüyle yani işletme ruhsat sahibinin maden işletme hakkını belirli bir süre ile sınırlı olarak kiralamasının karşılığında her yıl üretilen ton başına kiracının ödemesi gereken kira bedeli olarak işletmesi mümkün hale getirilmiştir (Heinrich Böll Stiftung, 2017). Böylelikle taşkömüründe devletin tekel konumunda olmaması amaçlanmıştır (Kilim, 2010). 2004'te çıkarılan 5177 sayılı Maden Kanunu ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 3344 maden sahasını ihaleye açılmış, böylelikle sit alanları, su havzaları, orman ve tarım alanları ile kıyılarda da maden arama ve işletmeye olanak sağlanmıştır (Dura, 2007).

Enerji alanındaki önemli bir gelişme ise neoliberal politikaların bir getirisi

olan “acele kamulaştırma kararı”nda yapılan değişikliktir. Acele kamulaştırma kararının verilmesi 2004 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile sağlanırken, 2004-2012 yılları arasında bu yetki Enerji Piyasası Denetleme Kurumu’na (EPDK) geçmiştir. Karar verme yetkisi 2012 yılında tekrar Bakanlar Kurulu’na geçmiş olsa da EPDK’nin da kararlarını içerecek şekilde düzenlenmiştir (Kaya, 2014: 14-15). 2012 yılında çıkartılan 6353 sayılı torba yasa ile linyit sahalarının özelleştirilmesine izin verilmiştir (Heinrich Böll Stiftung, 2017). 2013 yılında ise elektrik üretim sürecine ön lisans uygulaması getirilmiş, 6446 sayılı kanun ile rekabet ortamında faaliyet gösteren bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması amaçlanmıştır (Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu, 2013). 2016 yılında kabul edilen 6719 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (Resmi Gazete, 2016) ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun teklifi kömür teşviklerini artıracak bir düzenleme olarak yürürlüğe girmiştir. Aynı yasa kapsamında özelleştirme sürecindeki termik santraller, 2019 yılına kadar çevre mevzuatından muaf tutulmuştur (Heinrich Böll Stiftung, 2017). 2019 yılında “Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” termik santrallere filtre takılmasını iki buçuk yıl süreyle erteleyen maddesi çıkartıldıktan sonra kabul edilmiştir (Bianet, 2019). Yapılan bu yeni düzenleme ile şirketlerin çevre ve insan sağlığı ile ilgili tamamlaması gereken yatırımlar 2022 yılına kadar uzatılmıştır.

Enerji alanındaki değişiklikler ve yeni düzenlemeler ile sermaye sahiplerinin önündeki engeller kaldırılmıştır (Özen, 2018). Elektrik enerjisi alanında çıkartılan yasalarla özelleştirilen termik santrallerin ve hidroelektrik santrallerin sayısında artış yaşanmış, 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de toplam 42 tane termik santralin kurulumu tamamlanmıştır (Enerji Atlası, 2021). Enerji alanında uygulanan politikalarla birlikte doğal kaynakların sermayenin kullanımına açılması, protestolara ve çevreci hareketlerin oluşmasına neden olmuştur (Özen, 2018: 188). Enerji alanının özelleştirmelere açılmasıyla yaşam alanlarının ellerinden alındığını, bu politikaların çevreye ve insan sağlığına zarar verdiğini savunan çevreci guruplar, uygulanan enerji politikalarına, şirketlere ve termik santrallere karşı duruş sergilemişler ve karşıt hareketler başlatmışlardır. Bu hareketlerden biri de Çırpılar Köyü’ne yapılması planlanan termik santrale karşı ortaya çıkan kömür karşıtı harekettir. Bir sonraki bölümde Türkiye’de enerji alanında uygulanan politikalar sonucunda ortaya çıkan Çırpılar Hareketi incelenmiştir.

4. KÖMÜR KARŞITI ÇIRPILAR HAREKETİ

2015 yılında Çanakkale’nin Yenice ilçesinin Çırpılar Köyü’ne Taşyapı-Taşzemin İnş. Madencilik Enerji Üretim San. ve Tic. A.Ş. tarafından termik

santral kurulması planlanmıştır. Yerli linyitin kullanılacağı Çırpılar Termik Santrali'nin enerji üretimine 1.375.554.136 kwh'lik katkı sağlaması öngörülmüştür (Taşyapı, 2018). Kurulması planlanan termik santral Türkiye'de artan enerji ihtiyacının karşılanması, kaliteli elektrik üretiminin sağlanması ve kaynak çeşitliliğinin arttırılması gibi söylemlerle hegemonik güçler tarafından desteklenmiştir. Ancak Çırpılar Termik Santrali'nin insan sağlığına, çevreye ve yöredeki ekonomik etkinliğine zarar vereceği, işsizliğe ve hatta göçe neden olacağı endişesi taşıyan çevreciler ve köylüler termik santral karşıtı tutum takınmışlardır (Görüşmeci 7, Görüşmeci 8, Görüşmeci 9). Kurulması planlanan Çırpılar Termik Santrali'ne karşı direniş 2015 yılında başlamış, çevreci sivil toplum kuruluşlarının da bu oluşuma katılması ile hareket genişlemiştir (Görüşmeci 5). Çalışmada, harekete katılanların söylemleri Gramsci'nin geliştirdiği kavramlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Gramsci, hegemonyanın sağlanmasında zor ve rızanın önemine değinmiştir. Gramsci'nin zor ve rıza unsurlarıyla vurgulamak istediği, hegemonya oluşturulurken hâkim sınıfın etrafındaki gurupların çıkarlarının ve eğilimlerinin dikkate alınması gerektiğidir. Bu doğrultuda hegemonik gruplar tarafından ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve istihdam olanaklarının arttırılması gibi söylemler kullanılmıştır. Bu hegemonik söylemler yetkililerce sık sık dile getirilmiştir. Örneğin dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Albayrak 2016 yılında termik santrallerin gerekliliğini, “[ö]nümüzdeki on yılda enerji talebinin artması gözle görülür bir gerçek. Tüm bunlarla birlikte Türkiye'nin arzu ettiği büyümeyi yakalaması için ihtiyacı olan enerji alanındaki büyüme hedeflerimizden asla vazgeçmiyoruz” sözleriyle açıklamıştır (Youtube, 2016).

Çırpılar Termik Santrali'nin rezerv çalışmalarını yapan Alman DMT firması ise santrallerle bölgedeki yöre halkına kısa ve uzun vadeli iş imkânı sağlanacağını belirtmiştir (Taşyapı, 2018). Kurulması planlanan termik santral için ÇED firması adına sunum yapan Gücüyener, santralin Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağını ve bölgede istihdam yaratacağını “sağlanacak sürekli, güvenilir ve kaliteli elektrik, yabancı yatırımları Türkiye'ye çekerek, ülkenin endüstriyel açıdan gelişmesine katkıda bulunacak; özel sektörde yeni iş alanları oluşturularak kişi başına düşen gelirin artmasında rol oynayacaktır. Projenin inşaat aşamasının 700 kişi, işletme aşamasında 200 kişi çalıştırılacaktır” sözleriyle belirtmiştir (Hürriyet, 2015).

Benzer şekilde 2017 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Albayrak, santrallerin kurulmasını istihdamı ilişkilendirmiş, yapılacak olan termik santrallerin ekonomiye canlılık getireceğini, bölgede istihdam oluşturacağını ve dışa bağımlılığı azaltacağını şu sözlerle açıklamıştır:

Türkiye'nin, sahip olduğu yerli kaynakları çok doğru bir şekilde kullanmasının ekonomik ve cari açıdan, özellikle bölgesel ve yöresel istihdam açısından, ekonominin canlanması açısından da önemli olduğu, enerjide bağımsızlık ve dışa bağımlılığın azaltılması noktasında da yerli kaynakların oranının artmasının önemli olduğu gerçekliğinde hakikaten ciddi adımlar attık, atıyoruz (Hürriyet, 2017).

2018 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevinde bulunan Fatih Dönmez ise dünyada üretilen elektriğin %38'inin kömürden karşılandığını, Almanya'da bu oranın %40 olduğunu, dışa bağımlılığı azaltmak için yerli kömürün kullanılması gerektiğini belirtmiştir (Enerji Günlüğü, 2019). Dönmez ayrıca teşvikler ve kanuni değişiklikler ile enerji alanındaki faaliyetlere destek verdiklerini “enerji ve madende ithal bağımlılık sarmalından kurtulmak için politikalarımızı eşgüdüm içinde hayata geçireceğiz. Madencilik barındırdığı yüksek potansiyelle Türkiye için önemli gelir kaynağı ve vatandaşlarımız için büyük bir istihdam kaynağıdır. Devletimizin gerek teşvikler gerekse kanuni değişikliklerle üreticimizin her zaman arkasında olduğunu unutmayın” sözleriyle belirtmiştir (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2018).

Taşzemin inşaat yetkilileri, kurulacak olan termik santralin ülkenin endüstriyel açıdan gelişmesine katkıda bulunacağını, yeni iş alanları oluşturacağını ve kişi başına düşen gelirin artacağını belirterek (Hürriyet, 2015) köylüler arasında rıza oluşturmaya çalışmıştır. Santralin yöre halkına iş imkânı sağlayacağını düşünen köylüler santralin kurulmasına rıza gösterirken (Görüşmeci 6), santralin çevreye, sağlığa ve yörenin ekonomik etkinliğine zarar vereceğini düşünenler karşıt söylem oluşturarak hegemonya karşıtı hareketin ortaya çıkmasında rol oynamışlardır. Yılda 3,52 milyon kömür tüketeceği ve 140 adet futbol sahası büyüklüğündeki bir alanı külle kaplayacağı varsayılan termik santral, insan sağlığını, çevreyi ve bölgedeki ekonomik etkinliği olumsuz etkileyecek olması nedeniyle çevrecilerin tepkisini çekmiştir (350Türkiye, 2018). Köylüler ve çevreci dernekler, Çanakkale'de hali hazırda 5 tane termik santral olduğunu ve enerji ihtiyacı için alternatif kaynaklara başvurulması gerektiğini savunmuşlardır (TEMA, 2018). Santralin atıklarının içme suyuna karışabileceği, bölgede sulama sorunu yaşandığı (Görüşmeci 6) ve bölgenin en önemli ürünlerinden biri olan kapa biberi üretimini etkileyebileceği endişesiyle santrale karşı çıkmışlardır (Görüşmeci 2). Çırpılar Termik Santrali yapım aşamasına geçmeden kömür karşıtları önce termik santral karşıtı bir direniş başlatmışlar, kendi içlerinde örgütlenmişler ve çevreci sivil toplum kuruluşlarının desteğini de alarak farkındalık oluşturmaya çalışmışlardır (Görüşmeci 5).

Çanakkale'nin Yenice ilçesinin Çırpılar Köyü'ne yapılması planlanan termik santrale yönelik oluşan karşıt hareket 2015 yılında Kayatepe Köyü eski muhtarı olan Hüseyin Soylu'nun kızı Fatma Soylu'nun, Greenpeace'in sosyal medya hesabında Çırpılar'a bir termik santral yapılacağını haber almasıyla ve Hüseyin Soylu'nun Yenice'nin Çırpılar Köyü'nde yapılan toplantıya katılmasıyla başlamıştır. Bir dönem Yenice ilçesi'ne bağlı köylerin Muhtarlar Birliği Başkanlığı'nı yapmış olan Hüseyin Soylu, "halkın katılımı toplantısı" adıyla düzenlenen toplantıya katılmış ve toplantıda santralin insan sağlığına, çevreye, tarım ve hayvancılığa zarar vereceğini savunarak kömür karşıtı hareketi başlatmıştır (Bagatır, 2018).

Halkın katılım toplantısı sonrasında Soylu'nun çevreci derneklerle görüşmesiyle ivme kazanan kömür karşıtı hareket, STK'ların ve muhtarların ortak bir çalışması ile yürütülmeye çalışılmıştır. Başlattıkları kömür karşıtı eylem çerçevesinde, Hüseyin Soylu ve kızı Fatma Soylu, bölgede 70'e yakın köye giderek, kurulacak olan termik santralin bölgeye olası zararlarını köylülere anlatmışlardır (Bagatır, 2018). Hüseyin Soylu, santralden etkilenecek olan 75 köyün muhtarı ve Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği ile "çekirdek bir toplantı" yapmış (Bagatır, 2018), kurulması planlanan Çırpılar Termik Santrali'ne karşı Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği ile birlikte başlatmış oldukları hareketi genişletmeyi amaçlamıştır.

Kömür karşıtları yapılan ilk toplantıdan yaklaşık on gün sonra, ikinci toplantıyı organize etmiş ve 65 köyün muhtarından termik santrale karşı olduklarına dair imza toplamışlardır. Eylemlerini barışçıl bir şekilde, imza kampanyası düzenleyerek yürüten kömür karşıtları resmi kurumlara dilekçelerini iletmışlerdir (Görüşmeci 5). Böylelikle kömür karşıtları eylemlerine farklı bir boyut kazandırmayı amaçlamışlardır.

2015 yılında imza kampanyaları ve festivaller düzenleyerek, bilgilendirme toplantılarına katılarak, barışçıl bir şekilde sürdürülen kömür karşıtı hareket (Görüşmeci 3), termik santralin insan sağlığına, çevreye ve bölgedeki ekonomik etkinliğe vereceği zararlar nedeniyle hâlen devam etmektedir (Görüşmeci 12). Çırpılar Termik Santrali'ne yönelik kömür karşıtı hareket, Hüseyin Soylu, kızı Fatma Soylu, Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği, İda Dayanışma Derneği, TEMA, Ziraat Odası ve Greenpeace ile genişleyerek kitlelere ulaşmıştır (Gündoğan vd., 2018: 43). Harekete katılanlar, eylemlerinin amacının Kazdağları'nı savunmanın yanı sıra yaşamı savunmak olduğunu, termik santrale karşı birleşeceklerini ve kazanacaklarını belirtmişlerdir (Görüşmeci 2). Eylemlerini yöredeki evleri gezip, termik santralin zararlarını anlatarak, bilgilendirme toplantıları ve imza kampanyaları düzenleyerek, İDK

toplantılarında sunumlar yaparak gerçekleştirmişlerdir (Görüşmeci 5). Harekete katılanlar, Facebook gibi internet sitelerini kullanarak ve sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinden duyurular yaparak örgütlenmişler, “Çanakale’de Kömüre Yer Yok”, “Kömürden Kurtul”, “Kazdağlarına Ses Ol Nefes Ol”, “Kömür Üzer”, “Diren Kazdağları” sloganlarıyla eylemlerini gerçekleştirmişlerdir (Dermenci, 2016).

Kömür karşıtları, söylemlerinde kurulması planlanan santralin insan sağlığına ve çevreye olan zararlarına yer verirken, uygulanan politikalara karşı olduklarını da belirtmişlerdir. Çırpılar Hareketi’ne katılanların hâkim sınıf tarafından uygulanan politikalara ve hâkim söyleme karşı olmaları, harekete katılanları hegemonya karşıtı gruplar olarak değerlendirmeyi mümkün kılmıştır. Bu hegemonya karşıtı hareketin etkili olmasında bilginin ve değerlerin inşasında etkin bir rol üstlenen organik aydınlar etkili olmuştur. Organik aydınların söylemlerinde insan sağlığı, çevre ve ekonomik etkinlik temasının ön plana çıkması nedeniyle hareket üç ana tema altında incelenmiştir.

İnsan Sağlığı Teması

Organik aydınların kömür karşıtı harekette öne çıkardığı ana temalardan biri insan sağlığı temasıdır. Termik santralin insan sağlığına zarar verecek olması kömür karşıtlığının oluşmasının nedenlerinden biridir (Görüşmeci 2). Termik santrallerden salınan kükürt dioksitin, partikül maddenin, ağır metal ve radyoaktivitenin; felç, akciğer kanseri, kalp ve solunum yolu hastalıklarına hatta erken ölümlere yol açması (TEMA, 2017), kömür karşıtlarının santrale karşı olmalarının nedenleri arasında yer almaktadır. Kömür karşıtı harekette önemli rol oynayan, eylemlere katılan ve santralin insan sağlığına zararlarına değinen Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği Başkanı Süheyla Doğan, verdikleri mücadelenin Hüseyin Soylu’nun isteği üzerine başladığını, ancak hareketin kendi dinamiğiyle örgütlenmesini arzuladıklarını ve harekete hukuki olarak destek verdiklerini ifade etmiştir (Bagatur, 2018). Eylemlerine pankartlar ve dövizler ile katıldıklarını belirten Doğan, şirketlerin yanlış bilgilendirmelerine karşı halkı bilgilendiklerini vurgulamıştır. Şirketlerin bilgilendirme çalışmalarının teknik içerikli olduğunu ve termik santrallerde kullanılan teknolojinin Dünya Bankası ve kredi kuruluşları tarafından desteklenen bir teknoloji olduğunu iddia eden Doğan termik santrallerin insan sağlığına zararlarını ise şu şekilde belirtmiştir:

Kömürlü termik santraller bütün dünyada vazgeçilen projeler arasında yer alıyor. İklim değişikliğine yol açtıkları biliniyor. Ciddi oranda karbon emisyonlarına neden oluyorlar. Bacalardan çıkan partiküllerin insan sağlığını etkilediğini biliyoruz.

Bu partiküller; akciğer hastalıkları, kanser, solunum yetersizliği gibi bir sürü hastalığa neden oluyor. Etrafındaki bitki örtüsünü ve toprağı ciddi oranda etkiliyor. Tarım yapılamaz hale geliyor. Ağaçların üzerine dökülen uçucu küller nedeniyle ağaçlar nefes alamıyor. İçme suyu kaynaklarını, göletleri ve dereleri kirletiyor (Bagatır, 2018).

İda Dayanışma Derneği'nden Hicri Nalbant ise termik santrallerin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine şu şekilde değinmiştir:

Meralar, baca gazlarından oluşacak asit yağmurları sonucunda tüm tarım ürünleri, ormanlar ciddi şekilde etkilenecek. Yani bölgeyi çok ciddi felaketler bekliyor. Küllerden radon gazı gibi gazlar yayılacak. Bu da başka bir deyişle kanser demek. Ağır metaller etrafa yayılacak, yer altı ve yer üstü suları kirlenecek. Bu santrallerden denizin kenarlarına kuruluyor. Böylece denizdeki ekosistemi de bozacaklar. Ama termik santraller kurulduğu zaman bütün zararlar sadece Yenice ile sınırlı kalmayacak, Edremit, Küçükkuyu, Altınoluk, Akçay gibi birçok yeri de olumsuz etkileyecek. Bu çok ciddi bir felaket dünya kömürden vazgeçerken Türkiye kömürde ısrar ediyor" (Yeşil Gazete, 2017).

Çevreci derneklerden biriyle yapılan görüşmede ise yetkili kişi termik santrallerin insan sağlığına ve bölgeye getireceği zararlara değinmiştir:

Santrallerin baca gazlarından azotoksit, karbonmonoksit, kükürtdioksit gazları çıkacak ve bu gazlar su ile birleştiğinde havada sülfürik asit olarak tarım alanlarının üstüne asit yağacak. Bu yıllarca birike birike bu bölgeyi, canlıların, insanların yaşayamayacağı hale getirecek. Kül depolama alanlarından çevreye radon gazı yayılacak, bu da kanser demek. İnsan sağlığını, ekosistemi olumsuz etkileyecek (Görüşmeci 2).

Görüşme yapılan çevrecilerden biri de "ciğerlerimiz bu havayı soluyacak, evlerin içi ve ürünlerimiz kül olacak" diyerek Çan Termik Santrali'ni örnek göstermiş, Çan'daki köylülerin durumuna değinmiştir (Görüşmeci 4). Nalbant ise kurulması planlanan santralin kanser anlamına geldiğini belirterek, santrale karşı toplumsal bilinç oluşturmaya çalışmıştır. Kurulması planlanan santrale, insan sağlığına zararları nedeniyle rıza göstermeyen kömür karşıtları, uygulanan enerji politikasını eleştirmiş, maddi gücü elinde bulunduran şirketlere ve yabancı sermayeli yatırıma karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Çırpılar Köyü'nde yaşayan emekli ormancı Mehmet Özenç ise Kazdağları'nın insan sağlığı için önemini vurgulamış, santrali tehdit olarak gördüğünü belirtmiştir (Halkın Habercisi, 2017). CHP Milletvekili Bülent Öz de termik santrallerin insan sağlığına olan zararlarına değinmiştir. Çanakkale'deki hava kirliliğinin Dünya Sağlık Örgütü'nün kabul ettiği değerlerin de üzerinde

olduğunu belirterek gelecek ile ilgili endişesini “Türkiye’de kömürlü termik santrallerin yarattığı hava kirliliğine bağlı her yıl 2.876 erken ölüm yaşanmaktadır” sözleriyle dile getirmiştir (Çanakkale Yorum, 2017). İda Dayanışma Derneği’nden İlhan Pirinççiler ise verdikleri mücadeleyi, hangi derneklerle dayanışma içinde olduklarını ve termik santralin sağlığa olan zararlarını anlatırken, ortak değerlerinin önemini vurgulamıştır (Sözcü, 2017).

Mehmet Özenç bölgede kurulu olan Çan Termik Santrali’nin verdiği zararlara değinmiş, termik santrali “hançer” ve “tehdit” olarak nitelendirerek toplumdaki “kömür santralleri iş imkânı yaratıyor” algısını değiştirmeye, toplumu bilinçlendirmeye ve ortak değer yargısı oluşturmaya çalışmıştır. Pirinççiler ise söylemlerinde Kazdağları’nın yalnızca Çanakkale’nin değil, Türkiye’nin değeri olduğunu belirtilerek sorunun sadece yerel değil ulusal da olduğunu vurgulanmıştır. Pirinççiler’in resmi politikayı sorgulayarak ve Kazdağları’nın Türkiye’nin ortak değeri olduğunu belirterek ortak bir bilinç oluşturmaya çalışması, aydınların örgütlenmede anahtar görevi üstlendiğini göstermektedir. Pirinççiler, Yuva Derneği, TEMA, 350Türkiye, Kazdağı Kültürel Varlıkları Koruma Derneği ve İda Dayanışma Derneği olarak dayanışma içinde olduklarını, üç gün süren kampanya sonunda kayda değer destek aldıklarını ifade etmiştir (Halkın Habercisi, 2017).

Çevre Teması

Organik aydınların termik santral karşıtı söylemlerinde öne çıkardıkları savlardan bir diğeri de termik santrallerin çevreye olan zararlarıdır. Termik santrallerin kül yığınlarının çevreye radyoaktif madde yayması, hava kirliliğine, toprağın çoraklaşmasına ve orman alanlarının azalmasına yol açacak olması aydınların vurgu yaptığı konular arasında yer almaktadır. Kömür karşıtları eylemlerini gerçekleştirip, halkı bilinçlendirmeye çalışırken söylemlerinde sıklıkla termik santrallerin çevreye olan zararına değinmişlerdir. İklim ve enerji uzmanı, aktivist Önder Algedik kurulması planlanan termik santral ile ilgili kullanılan resmi söylemi eleştirmektedir. Algedik, kimin doğayı yok edecek, iklimi değiştirecek ve faturayı halka ödeyecek bir enerjiye ihtiyacı olduğunu sorgulanmasıyla çok şey öğrenileceğini belirtmiştir. “Enerjiye ihtiyacımız var” söyleminin çöktüğünü belirten Algedik, bu söylemin termik santraller için gerekçe oluşturduğunu ifade etmiştir (Yeşil Gazete, 2017). Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği üyesi Nebile Bayrak ise kömüre karşı olmasının nedenlerini anlatırken santrallerin hava kirliliğine neden olmasına dikkat çekmiştir. Bayrak, temiz kömür söylemi ile kandırılmaya çalışıldıklarını “kömürün hangi şekilde olursa olsun santralde yakıldığı sürece hava kirliliğine ve iklim değişikliğine neden olduğu bilimsel olarak kanıtlanmış durumda. Bizleri

temiz kömür gibi kelimelerle kandıramazlar, artık kömür çağı geçti” sözleriyle ifade etmiştir (Diken, 2015).

Çevre derneklerinden biri ile yapılan görüşmede ise görüşmeci yenilenebilir enerji kaynaklarına geçmenin gerekliliğine ve köylülerin bu konuda bilgilendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Görüşmeci 1). Hicri Nalbant ise, termik santralin çevreye olan zararlarını belirtmiş ve bu bölgeye daha önce yatırım yapıldığını, şimdi ise aynı yere santral yapmanın yanlış olduğunu şu sözlerle anlatmıştır:

Orada yaşayan bütün canlılar, insanlar başta olmak üzere öncelikle de çocukların yaşamı etkilenecek. Termik santraller, kömür yakıtı ile çalışan santrallerdir. Burada da kömür yanacak hem de kalitesiz kömür yanacak. Ayrıca, santraller 5-6 tane göletin bulunduğu alana denk geliyor. Asit yağmurları, hem tarım ürünlerini hem de suları etkileyecek. Tabi bunlarda etkilenen sularda insanlar ve hayvanlar içecek. Burada, yakılan kömürün yüzde 40’ı kadar yani 800 bin ton kül birikecek (Çanakkale Olay, 2018).

Algedik, Bayrak ve Nalbant’ın söylemleri incelendiğinde, çevre temasına yoğunlaştıkları, resmi söylemi sorgulayarak eylemlerini alternatif bir söylem üzerinden bilinçli bir şekilde yürüttükleri görülmektedir. Algedik “enerjiye ihtiyacımız var” söylemini “çökmüş” bir söylem olarak nitelendirmiştir. Bayrak’ın söylemleri ise hegemonya sağlamada kullanılan rıza unsuruna işaret etmektedir. Bayrak, “kandırılma” sözüyle kömür karşıtı harekette farkındalık ve ortak bir bilinç oluşturmaya çalışmıştır. Algedik, Bayrak ve Nalbant’ın söylemleri hâkim sınıf tarafından belli bir düşüncenin benimsetilmeye çalışıldığına dikkat çekmiştir. Aydınlar, hâkim sınıfın değerlerinin yöre halkına benimsetilmeye çalışıldığının bilincinde olarak alternatif bir söylem geliştirmişlerdir.

TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Deniz Ataç da termik santrallerin olumsuz etkilerine değinen termik santral alanında bulunan göletin köylüler için olduğunu belirtmiştir. Ataç, muhtarların ve yöre halkının santrale karşı olduğunu, bölgenin tarımsal anlamda verimli olduğunu, bu bölgeye sulama için gölet inşa edildiğini ve söz konusu santralin bu göletin suyunu kullanacağını belirtmiştir (TEMA, 2018). Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO) Çanakkale Şube Yönetim Kurulu Başkanı Türker Savaş da benzer bir şekilde termik santralin çevreye olan zararlarına dikkat çekmiştir. Savaş, projenin 25 yıl ile sınırlı olabileceğini, havanın, suyun ve toprağın kirleneceğini ifade etmiş, santral ile birlikte tarımın ortadan kalkacağını, tarım alanlarının korunması için mücadele edeceklerini belirtmiştir (TEMA, 2018).

Ekonomik Etkinlik Teması

Aydınların söylemlerinde ön plana çıkan diğer bir konu ise santralin yörenin ekonomik faaliyetini olumsuz etkileyecek olmasıdır. Bölgenin geçim kaynağının tarım, hayvancılık ve turizm olduğunu ifade eden kömür karşıtları göre kurulacak olan termik santral bölge ekonomisini büyük oranda etkileyecektir (Görüşmeci 10, Görüşmeci 11, Görüşmeci 13). Bu konuda Hicri Nalbant termik santralin kurulmaya çalışıldığı bölgenin özel bir bölge olduğunu, bacalardan çıkacak kükürt dioksit gazının sülfürik asitle birlikte tarım ürünlerine zarar vererek yöredeki tarımcılığı etkileyeceğini belirtmiştir (Sağlam, 2018).

Santralde soğutma için yılda 3,5 milyon metreküp suyun kullanılacak olması ve bu suyun tarımda sulama için kullanılan Çırpılar Göleti'nden çekilerek yörenin ekonomik etkinliğine zarar verecek olması kömür karşıtlarının dikkat çektiği konular arasında yer almaktadır (350Türkiye, 2018). Yeşil Yenice Dayanışması'ndan Fatma Soylu da termik santralin ekonomik büyüme getireceğini savunanlara karşı alternatif bir söylem geliştirmiş ve santralin zararlarını şu sözlerle ifade etmiştir:

Binlerce yıllık bir doğa mirasının misafirleri olarak bizler, binlerce yıl sonrasına değer katarak, koruyarak taşıyacağımız bu mirası birkaç misafirin on binlerce yılın yanında kısacık kalan ömrünün vicdanına bırakarak ekonomik bir büyüme ve gelişme sağlanabileceğine inanmamalıyız. Bu ayak sesleri sert bir şekilde duyulan iklim felaketlerine doğru frene basmak yerine gaza basmaktır (Yeşil Öfke, 2018).

Çırpılar'da görüşme yapılan bir köylü ise santral yapılacak olan yerin birçok köyün ortasında bulunduğunu, doğal alanların ellerinden alındığını, ineklerini otlama yerine el konulduğunu ve bölgede bulunan göletteki suyu kullanamadıklarını belirtmiştir (Görüşmeci 6). İda Dayanışma Derneği'nden Pınar Bilir ise termik santrallerin büyük yatırımların uzantısı olduğunu belirtmiş, tarım arazilerinin ve insan yaşamının önemine değinmiştir (Bilir, 2017). Soylu ve Bilir geliştirdikleri alternatif söylemlerde tarım, insan yaşamı, iklim konularında ortak değerler oluşturmaya çalışmışlardır.

Burhaniye Çevre Platformu'ndan Avukat Filiz Sonsuz ise maden şirketlerinin çoğunun yurt dışı kaynaklı olduğunu, uygulanan politikaların maden şirketinin çıkarlarına uygun olduğunu ve bu projenin tarıma zarar vereceğini şu şekilde ifade etmiştir:

Bunların pek çoğu da yurtdışı kaynaklı şirket. Ama tepki çekmemek için birçoğu kendine yerli firma süsü vererek çalışıyor. Doğayı, tarımı, hayvancılığı, insan sağlığını kısacası

tüm ekosistemi yok edecek olan projeden tek karlı çıkan maden şirketi olacak. Vergilendirmeyi bile sadece beyanı üzerinden yapacak olan şirket, söylediği üretimin sadece yüzde 2'sini vergi olarak verecek. Burada dikkat çekici nokta ise beyan kısmı. Yani devletin herhangi bir denetlemesi olmaksızın şirketin üretim anlamında söylediği miktar kabul edilecek (Birgün, 2018).

Ekonomik etkinlik teması altında incelenen ve aydınlar tarafından kullanılan söylemlerden biri de santralin yabancı sermaye ile yapıldığı söylemidir (Görüşmeci 2). Bu bağlamda Bilir ve Sonsuz da söylemlerinde santralin tarıma vereceği zararlara değinmiş ve santrale yabancı sermaye ile yapılıyor olması nedeniyle karşı olduklarını açıkça belirtmişlerdir. Çanakkale'ye yapılması planlanan termik santrallere karşı çıkan İda Dayanışma Derneği de santrallerin vereceği zararlara dikkat çekmiş, bölgede enerji alanında uygulanmaya çalışılan yatırımları şu sözlerle eleştirmiştir:

Tüm Dünya yenilebilir enerji kaynaklarına yönelirken bölgemizde başta rüzgâr ve güneş olmak üzere yenilenebilir ve sonsuz kaynaklara yatırım yapılmamasının sebebi nedir? Bölgemizdeki bu yanlış, çarpık enerji ve sanayi yatırımları başta Bern Sözleşmesi olmak üzere ülkemiz tarafından imzalanmış başka birçok diğer uluslararası sözleşmelere de aykırıdır. Tüm bunların sorumlusu şimdiki idare ve siyasi iktidardır. Başta iktidar milletvekilleri olmak üzere Çanakkale milletvekillerinin hepsinin sorumlulukları vardır (Yeşil Gazete, 2016).

Çanakkale CHP milletvekili Bülent Öz de termik santrallerin zararlarına değinmiş, “Dünya yenilenebilir enerjinin peşinde” diyerek, hegemonya karşıtı harekete destek vermiştir. Öz söylemlerinde, uygulanan politikaları eleştirmiş, Paris İklim Değişikliği Anlaşması'nın önemine, enerji verimliliğine, rüzgâr ve güneş enerjisinin kullanılması gerektiğine değinmiştir (Gazete Değişim, 2017). Öz, “vazgeçilmiş enerji” söylemiyle, termik santrallerin artık kullanılmamaya çalışıldığını vurgulayarak uygulanan politikaları sorgulamıştır.

Gramsci'nin iktidarın doğasına yönelik yaptığı analizler gibi, kömür karşıtları da bu üç karşı hegemonik söylemle mevcut enerji politikalarını sorgulamışlardır. Gramsci'nin organik entelektüeller olarak adlandırdığı aydınlar ortak bir kimlik (Cox, 2016: 58) ve söylem oluşturarak örgütlenmede önemli bir rol üstlenmişlerdir. Önceden termik santral projesini destekleyen köylüler, tarım alanlarında kullanılacak olan suyun santralde soğutma için kullanılacağını öğrendiklerinde, santral karşıtı tavır almışlardır (Görüşmeci 6). Aydınlar termik santralin zararları konusunda hegemon güçler tarafından kabul ettirilmeye çalışılan algıyı, bölgenin ekonomik etkinliğine zarar verecek söylemleriyle değiştirmeye çalışmış, karşı hegemonya oluşmasında rol oynamışlardır.

2015 yılında başlayan kömür karşıtı harekete katılanlar, eylemlerine devam edip farkındalık oluşturmaya ve santralin sağlığa, çevreye ve ekonomiye zararlı olduğunu anlatmaya çalışmışlardır (Görüşmeci 2, Görüşmeci 12). Kömür karşıtları Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçlarını kullanarak örgütlenmekte ve eylemlerini barışçıl şekilde sürdürmektedirler (Görüşmeci 5). Harekete katılanların, resmi söyleme karşı geliştirdikleri alternatif söylem, hegemonya karşıtı hareketin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olmuştur. Bu makalede, ortak değerler oluşturup, sınıfları birbirine bağlamada ve karşı hegemonyanın oluşmasında aydınların görev aldığı yaklaşımı ön plana çıkarılmış ve ortaya çıkan kömür karşıtı hareket hegemonya karşıtı hareket olarak değerlendirilmiştir.

5. SONUÇ

Bu çalışma, Çırpılar Termik Santrali'ne karşı başlatılan kömür karşıtı harekette rol alan organik entelektüellerin / aydınların rolünü incelemiştir. Çalışmada incelenen kömür karşıtı hareket, Gramsci'nin hegemonya, karşı hegemonya, zor ve rıza kavramları çerçevesinde değerlendirilirken, hareketin politik-ekonomi boyutu ön plana çıkarılmıştır. Bu çerçevede aydınların bilgiyi ve değerleri kullanarak, neoliberal politikalarla yaygınlaşan termik santrallere karşı ortak bilinci inşa ettiği ileri sürülmüştür. Neoliberal politikaların enerji alanında uygulanmasıyla doğal kaynaklar sermaye sahiplerinin kullanımına açılmış; bu durum protestolara ve çevre hareketlerinin oluşmasına neden olmuştur. Aydınlar ise oluşan çevre hareketine inşa ettikleri değerlerle yön vermiştir. Bu kapsamda aydınların kullandıkları söylemler ele alınmış, kömür karşıtı hareket insan sağlığı, çevre ve ekonomik etkinlik olmak üzere üç tema altında incelenmiş ve hegemonya karşıtı harekette aydınların oynadıkları rolün önemi ortaya konulmuştur. Kömür karşıtı hareket, eski bir muhtar olan Hüseyin Soylu tarafından başlatılmış ve sivil toplum kuruluşları harekete dâhil olmuştur. Yörede yaşayan köylülerin katılımı ile harekete ivme kazandırılması amaçlanmıştır. Hüseyin Soylu'nun köydeki evleri gezip, termik santralin zararlarını anlatması, Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği'nin ve İda Dayanışma Derneği'nin harekete dâhil olması hareketin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Aktivistler eylemlerini gerçekleştirirken söylemlerinde insan sağlığı, çevre, ekonomik etkinlik ve yaşam alanı gibi ortak değerlere değinmişlerdir. Böylelikle aydınlar, dili kullanarak ortak değerler oluşturarak örgütlenme sürecinde ve Gramsci'nin belirttiği hegemonya karşıtı hareketi oluşturmada rol almıştır.

Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri Çırpılar Hareketi'nin hegemonya karşıtı hareket olduğudur. Hegemonyanın, zor ve rıza ile

oluşturulan sosyal ve politik bir kontrol tarzı olduğu ve sınıf, sivil toplum ve devlet ilişkilerinde zorun yanında rızanın hâkim olduğu savından yola çıkarak, çalışmada incelenen hareket, hegemonya karşıtı hareket olarak ele alınmıştır. Kurulması planlanan santrale rıza göstermeyenler devlet tarafından desteklenen enerji politikalarına, gücü elinde tutan yönetici sınıfa, hegemonik söyleme ve hâkim politikaya karşı olmaları nedeniyle Gramşiyen perspektiften analiz edilmiştir.

Çalışmada ulaşılan bulgulardan biri de harekete katılanların hegemonik söyleme alternatif söylem geliştirdiğidir. Zira hegemonya karşıtı harekete katılanlar hâkim söyleme yönelik geliştirdikleri karşı söylemlerle ortak değerler oluşturmuş, neoliberal politikalarla desteklenen enerji politikalarına, bu politikaları destekleyenlere ve uygulayıcısı olan şirketlere karşı direniş başlatmışlardır. Harekette yöre halkı, sivil toplum kuruluşları ve köylüler tarafından oluşturulan platform üyeleri, muhalefet partisinin milletvekilleri, avukatlar, doktorlar ve öğrenciler eylemlerinde yabancı yatırımcıya ve neoliberal politikalara karşı olduklarını ortaya koymuşlar, alternatif olarak güneş ve rüzgâr enerjisini savunmuşlardır. Bu kapsamda ortaya çıkan hareketin ortak kültürel değerleri, sosyal ilişkileri ve ortak bilinci yansıttığını söylemek mümkündür.

Araştırma sonucunda elde edilen diğer bir bulgu ise hareketin aydınlarının farklı sosyal grupları bir araya getirerek hegemonya karşıtı söylemleri ile hareketin genişlemesini sağladığıdır. Çırpılar Hareketi'nde aydınlar olarak platform üyeleri, dernekler, yazarlar, avukatlar ve milletvekilleri hareketin genişlemesinde aktif rol üstlenmiştir. Aydınlar, insan sağlığı, çevre ve ekonomik etkinlik temalarını ön plana çıkararak, ortak değerler oluşturarak örgütlenme sürecinde ve Gramsci'nin belirttiği hegemonya karşıtı hareketi oluşturmada kilit rol oynamışlardır. Mevcut yazında çevreci hareketlerin salt ekolojik yönüne vurgu yapılmış olması ise, aydınların rolünü inceleyen bu çalışmanın sonraki araştırmalar için yol gösterici niteliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Adaman, Fikret, Murat Arsel ve Bengi Akbulut (2019), "Neoliberal Developmentalism, Authoritarian Populism and Extrativism in the Countryside: The Soma Mining Disaster in Turkey", The Journal of Peasant Studies, 46 (3): 514-536.

Akalın, Selçuk (2009), "Neoliberal İktisadın Gelişimi Üzerine Kısa Bir Not",

Akalın, Gülsüm ve Selçuk Akalın (Der.), Neoliberal İktisadın Marksist Eleştirisi (İstanbul: Kalkedon Yayıncılık): 9-21.

Akbulut, Bengi (2014), “Neither Poor Nor Rich But Malcontent: An Anatomy of Contemporary Environmentalisms”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1): 9-24.

Aksu, Cemil (2016), “Derelerin Özgürlüğünden Yaşamın Özgürleştirilmesine: HES Karşıtı Kitle Hareketlerinin Politik Ufku Üzerine Bir Deneme”, Erensü, Sinan, Cemil Aksu ve Erdem Evren (Der.), Sudan Sebepler Türkiye’de Neoliberal Su-Enerji Politikaları ve Direnişler (İstanbul: İletişim Yayınları): 395-427.

Algedik, Önder (2017), “Enerji ihtiyacı Söylemi Çöktü”, <https://yesilgazete.org/blog/2017/02/28/enerji-htiyaci-soylemi-coktu-onder-algedik/> (08.11.2018).

Anderson, Perry (1988), Gramsci Hegemonya Doğu\Batı Sorunu ve Strateji (İstanbul: Alan Yayıncılık) (Çev. Tarık Günersel).

Arsel, Murat, Bengi Akbulut ve Fikret Adaman (2015), “Environmentalism of the Malcontent: Anatomy of an Anti-Coal Power Plant Struggle in Turkey”, The Journal of Peasant Studies, 42 (2): 371-395.

Ataay Faruk ve Ceren Kalfa (2008), “Modern Prens’ten Post Modern Prens’e: Gramsci’nin Siyasal Parti Kuramı Üzerine”, Akdeniz İİBF Dergisi, 15: 26-49.

Ataay Faruk ve Ceren Kalfa (2009), “Neoliberalizmin Krizi ve AKP’nin Yükselişi”, Mütevellioğlu, Nergis ve Sinan Sönmez (Der.), Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları): 303-329.

Augelli, Enrico ve Craig Murphy (1994), “Gramsci and International Relations: A General Perspective with Examples from Recent US Policy toward the Third World”, Smith, Steve (Der.), Gramsci, Historical Materialism and International Relations, (New York: Cambridge Üniversitesi Yayınları): 127-147.

Avcı, Duygu, Fikret Adaman ve Begüm Özkaynak (2010), “Ekolojik Paylaşım Dayalı İhtilaflarda Destek ve Direniş Söylemleri: Kazdağı Örneği”, Toplum ve Bilim Dergisi, 119: 141-159.

Aygün, Banu ve Bilge Kağan Şakacı (2013), “Türkiye’de Çevreye Doğrudan Odaklı Çevreci Hareketler ve Çevresel Yaklaşımlar Üzerine Bir Deneme”, International Congress of Asian and North African Studies, 1: 139-162.

Bagatır, Bulut (2018) “Çanakkale’nin Termik Santral ile Sınırı: Kaz Dağları Yaşam Mücadelesini Kazanabilecek Mi?”, <http://ekoik.com/2018/06/18/canakkalenin-termik-santral-ile-sinavi-kaz-daglari-yasam-mucadelesini-kazanabilecek-mi/> (18.06.2018).

Balaam, David N. ve Bradford Dillman (2015), Uluslararası Ekonomi Politika Giriş (Ankara: Adres Yayınları) (Çev. Nasuh Uslu).

Balkan Şahin, Sevgi ve Marella Bodur Ün (2021), “Counter-hegemonic Struggle and the Framing Practices of the Anti-nuclear Platform in Turkey (2002–2018)”, *Environment and Planning C: Politics and Space*. Online First. <https://doi.org/10.1177/23996544211000342>

Bayramoğlu Özügürlü, Sonay (2009), “Türkiye’de Devletin Dönüşümü: Parlamenter Populizmden Piyasa Despotizmine”, Mütevellioğlu, Nergis ve Sinan Sönmez (Der.), Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm (İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları): 261-297.

Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet- Devter Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun (1994), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3996.pdf> (14.05.2019).

Bianet (2019), “Torba Yasa Termik Santral Filtre Düzenlemesi Çıkarılarak Kabul Edildi”, <http://bianet.org/bianet/siyaset/216750-torba-yasa-termik-santral-filtre-duzenlemesi-cikarilarak-kabul-edildi> (27.09.2020).

Bieler, Andreas ve David Morton (2004), “A Critical Theory Route To Hegemony, World Order and Historical Change: Neo-Gramscian Perspectives in International Relations”, *Capital & Class*, 28 (85): 85-113.

Bilir, Pınar (2017), “Çanakkale İşgal Altında”, Yeşil Gazete, <https://yesilgazete.org/blog/2017/12/15/canakkale-iskal-altinda-pinar-bilir/> (20.08.2018).

Birgün (2018), “Dosya: Edremit Körfezi Nasıl Yok Ediliyor? Kazdağları'nın İmdat Çığı”, <https://www.birgun.net/haber-detay/dosya-edremit-korfezi-nasil-yok-ediliyor-kazdaglari-nin-imdat-cigli-224233.html> (02.08.2018).

Bodur Ün, Marella ve Kasım Timur (2016), “Kolektif Siyasal Şiddet ve İslami Toplumsal Hareket Analizi: Hamas örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71 (2): 565-597.

Boratav, Korkut (2009), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2008 (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları).

Castells, Manuel (1997), The Power of Identity, Vol. 2, The Information Age: Economy, Society and Culture (Oxford: Blackwell).

Change (2017), “Çanakkale’ye Sahip Çık”, <https://www.change.org/p/%C3%A7anakkale-ye-sahip-%C3%A7%C4%B1k-csbgovtr> (05.09.2017).

Cox, Robert ve Timothy Sinclair (2016), Dünya Düzenine Yaklaşımlar (İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık) (Çev. Emrah Çınar ve Semih Çelik).

Çanakkale Yorum (2017), “Bülent Öz: Şehitler diyarı Çanakkale, termik diyarı Çanakkale olmasın!”, <http://www.canakkaleyorum.com/bulent-oz-sehitler-diyari-canakkale-termik-diyari-canakkale-olmasin/> (20.08.2018).

Çayır, Kenan (1999), “Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler”, Çayır, Kenan (Der.), Yeni Sosyal Hareketler Teorik Açılımlar (İstanbul: Kaknüs Yayınları): 13-32.

Dermenci, Güneş (2016), “İda, Termik santrallere karşı buluştu: Kaz Dağları’na Ses Ol, Nefes Ol!”, Yeşil Gazete, <https://yesilgazete.org/blog/2016/06/06/ida-termik-santrallere-karsi-bulustu-kaz-daglarina-ses-ol-nefes-ol/> (02.10.2018).

Diken (2015), “Uzmanlar Uyardı: Kaz Dağları’nda Planlanan Termik Santraller Nefes Aldırmayacak”, <http://diken.com.tr/uzmanlar-uyardi-kaz-daglarinda-planlanan-termik-santraller-nefes-aldirmayacak/> (08.11.2018).

Diken (2016), “Kazdağları’na Termik Santrale Karşı Eylem: Çocuklarımız İçin Mücadele Veriyoruz”, <http://www.diken.com.tr/kazdaglarina-termik-santral-projesine-karsi-eylem-cocuklarimiz-icin-mucadele-veriyoruz/> (22.10.2018).

Dura, Cihan (2007), “Sömürgeci Kaz Dağları’nda”, <http://www.cihandura.com/tr/makale/SOMURGECI-KAZ-DAGLARI-NDA-539>. (20.10.2018).

Enerji Atlası (2021), “Kömür ve Linyit Yakıtlı Termik Santraller”, <https://www.enerjiatlası.com/komur/> (5.02.2021).

Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu (2013), Elektrik Piyasası Kanunu, www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6446.doc (2.09.2018).

Enerji Günlüğü (2019), “Fatih Dönmez: Yerli kömürü sonuna kadar kullanacağız”, <https://enerjigunlugu.net/icerik/30828/fatih-donmez-yerli-komuru-sonuna-kadar-kullanacagiz.html> (12.03.2019).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2004), “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi”, <http://www.solar->

santral.com/menuis/starteji_belgesi_ypk_2004_03154450.pdf (12.10.2018).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2018), “İthal Kömürlü Termik Santrallerde Yerli Kömür Dönemi”, <https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=349> (20.03.2019).

Erensü, Sinan, Cemil Aksu ve Erdem Evren (2016), “Giriş: Yeğın Sular Daim Engine Akar”, Erensü, Sinan, Cemil Aksu ve Erdem Evren (Der.), Sudan Sebepler Türkiye’de Neoliberal Su-Enerji Politikaları ve Direnişler (İstanbul: İletişim Yayınları): 9-36.

Eryılmaz, Çağrı ve Fatmagül Akman (2016), “Kolektif Bir Çevre Hareketi Olarak Artvin’de Maden Karşıtı Direniş”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25: 17-33.

George, Susan (2009), “Neoliberalizmin Kısa Tarihi”, Akalın, Gülsüm ve Selçuk Akalın (Der.), Neoliberal İktisadın Marksist Eleştirisi (İstanbul: Kalkedon Yayınları): 33-47.

Gezen, Burak ve Mustafa Suiçmez (2017), “Kazdağları’nda Termik Santral Endişesi”, Halkın Habercisi, <http://www.halkinhabercisi.com/kazdaglarinda-termik-santral-endisesi> (22.10.2018).

Gramsci, Antonio (1984), Modern Prens (Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık) (Çev. Esin Pars).

Gramsci, Antonio (1986), Hapishane Defterleri Seçmeler (İstanbul: Onur Yayınları) (Çev. Kenan Somer).

Gramsci, Antonio (2014), Hapishane Defterleri (İstanbul: Belge Yayınları) (Çev. Adnan Cemgil).

Gazete Değişim (2015), “Çevreciler Tepkili, Köylü Memnun”, <http://gazetedeGISim.com/cevreciler-tepkili-koylu-memnun> (22.10.2018).

Gündoğan, Arif Cem, Nevra Yaraç ve Osman Bulut Bağatır (2018), “Linyit Yanmaz Yakar”, <http://ekoIQ.com/arsiv/linyit%20raporu%20biten.pdf> (08.10.2019).

Halkın Habercisi (2017), “Kazdağları’nda Termik Santral Endişesi”, <http://www.halkinhabercisi.com/kazdaglarinda-termik-santral-endisesi> (1.02.2018).

Hamsici, Mahmut (2012), Dereler ve İsyanlar (Ankara: Nota Bene Yayınları).

Heinrich Böll Stiftung (2017), “Kömür Atlası”, <https://tr.boell.org/tr/2017/05/30/komur-atlasi> (12.10.2018).

Hürriyet (2015), “Yenice Çırpılar Köyü Termik Santral ÇED Toplantısı Yapıldı”, <http://www.hurriyet.com.tr/yenice-cirpilar-koyu-termik-santral-ced-toplantisi-yapildi-37133695> (05.09.2018).

Hürriyet (2017), “Bakan az önce açıkladı! Tüm uyarıları yaptık”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bakan-az-once-acikladi-tum-uyarilari-yaptik-40547973> (22.10.2018).

Joseph, Jonathan (2003), “Two Types Of Hegemony Structural Hegemony And Hegemonic Projects”, Joseph, Jonathan (Der.), *Hegemony: A Realist Analysis* (London: Routledge): 125-145.

Kamu İhale Kurumu (2002), Kamu İhale Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4734.pdf> (11.06.2018).

Karriem, Abdulrazack (2009), “The Rise and Transformation of the Brazilian Landless Movement into a Counter Hegemonic Political Actor: A Gramscian Analysis”, *Geoforum*, 40: 316-325.

Kaya, Alp Yücel (2014), “Piyasanın Görünmez Eli: Enerji Piyasası Kurulu Acele Kamulaştırma Kararları (2004-2012)”, *Kampfplatz Dergisi*, 2 (5):13-45.

Kaya, Raşit (2009), “Neoliberalizmin Türkiye’ye Siyasal Etkileri Üzerine Değerlendirmeler ve Tartışma Öğeleri”, Mütevellioğlu, Nergis ve Sinan Sönmez (Der.), *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları): 235-257.

Kilim, Esra (2010), “Madencilik Sektöründe Taşeronlaştırma Ve Özelleştirme Yöntemi: Rödövens”, <http://sendika63.org/2010/03/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-rodovans-esra-erguzeloglu-kilim-esrakilim-blogcu-com-41292/> (12.10.2018).

Kuyucu, Tuna (2017), “Two Crises, Two Trajectories: The Impact of 2001 and 2008 Economic Crises on Urban Governance in Turkey”, Adaman, Fikret, Murat Arsel ve Bengi Akbulut (Der.), *Neoliberal Turkey and Its Discontent* (London: I.B.Tauris): 68-83.

Lamont, Christopher (2015), *Research Methods in International Relations* (London: Sage).

Melucci, Alberto (1985), “The Symbolic Challenge of Contemporary Social Movements”, *Social Research*, 52 (4): 789-816.

Melucci, Alberto (1996), *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age* (Cambridge: Cambridge University Press).

Mermer, Ayşegül (2016), Yeni Sosyal Hareketler Bağlamında Bergama Mücadelesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Merrington, John (1968), "Theory and Practice in Gramsci's Marxism", The Social Register, 5: 145-176.

Offe, Claus (1985), "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics", Social Research, 52 (4): 817-868.

Okur, Mehmet Akif (2015), "Eleştirel Gramsci, Cox ve Hegemonya: Yerelden Küresele, İktidarın Sosyolojisi Üzerine", Uluslararası ilişkiler, 12 (46): 131-151.

Okur, Mehmet Akif ve Hakan Övünç Ongur (2017), "Uluslararası ilişkilerde Eleştirel Teori", Gözen, Ramazan (Der.), Uluslararası ilişkiler Teorileri (İstanbul: İletişim Yayınları): 291-322.

Özen, Hayriye (2018), "Yerellik-Popülerlik Ekseninde Türkiye'de Çevre Mücadeleleri", Alternatif Politika, 10 (2): 181-209.

Portelli, Hugues (1982), Gramsci ve Tarihsel Blok (Ankara: Savaş Yayınları) (Çev. Kenan Somer).

Réseau Sortir du Nucléaire (2021), "Je soutiens le Réseau Sortir du Nucléaire", <https://www.sortirdunucleaire.org/Soutenez-nous> (1.3.2021).

Resmi Gazete (2011), "3996 Bazı Yaptırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun Uygulama Usul ve Esaslarına ilişkin Karar", <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110611M1-11.htm> (24.2.2021).

Resmi Gazete (2016), "Elektrik Piyasası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160617-1.htm> (24.2.2021).

Sağlam, Baykal (2018), "Çırpılar Termik Santrali Tepki Çekiyor", Çanakkale Olay, <http://canakkaleolay.com/Cirpilar-Termik-Santrali-tepki-cekior--43760> (22.10.2018).

Sayım, Ferhat (2019), Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri (Ankara: Seçkin Yayıncılık).

Sevgi, Hüseyin ve Serhat Özgökçeler (2016), "Cerrattepe: As an Explanandum of the Common Faith", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (45): 501-507.

Sklair, Leslie (2001), *The Transnational Capitalist Class* (Oxford: Blackwell).

Sönmez, Sinan (2009), “Türkiye Ekonomisinde Neoliberal Dönüşüm Politikaları ve Etkileri”, Mütevellioğlu, Nergis ve Sinan Sönmez (Der.), *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları): 25-63.

Sözcü (2017), “Kazdağları’nda Termik Santral Endişesi: Bir Hançer Gibi”, <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/kazdaglarinda-termik-santral-endisesi-1624587/> (11.03.2021).

Taşyapı (2018), “Çanakkale Yenice- Çırpılar Termik Santrali”, <http://www.tasyapi.com/tr/canakkale-yenice-cirpilar-termik-santrali-09468> (24.08.2018).

TEMA (2017), “Çanakkale’nin Havası Bozulmasın”, http://tema.org.tr/web_14966-2_1/entitilfocus.aspx?primary_id=1682&target=categorial1&type=2&detail=single (19.08.2018).

TEMA (2018), “Kazdağı’nda Planlanan Termik Santralin Çed Kararı Mahkemeye Taşındı”, http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/entitilfocus.aspx?primary_id=2035&type=2&target=categorial1&detail=single&sp_table=&sp_primary=&sp_table_extra= (03.07.2018).

Touraine, Alain (1985), “An Introduction to the Study of Social Movements”, *Social Research*, 52 (4): 749-787.

350Türkiye (2018), “Kazdağlarında planlanan termik santralin çed kararı mahkemeye taşındı”, <https://350turkiye.org/kazdaginda-planlanan-termi%cc%87k-santralin-ced-karari-mahkemeye-tasindi/> (24.08.2018).

Ural, Ayhan ve İbrahim Kılıç (2013), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Detay Yayıncılık).

Ünlütürk, Çağla (2006), *Sendikal Hareket ve Çevre Sorunları: Türkiye’de Sendikaların Çevre Politikaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Yeşil Ekonomi (2019), “Ellinci Madde Kabul Edildi”, <https://yesilekonomi.com/50inci-madde-kabul-edildi/> (27.09.2020).

Yeşil Gazete (2016), “Çanakkale Karabiga’ya Yeni Termik Santral Tehdidi”, <https://yesilgazete.org/blog/2016/01/06/canakkale-karabigaya-yeni-termik-santral-tehdidi/> (22.10.2018).

Yeşil Gazete (2017), “Biga, Lapseki, Yenice, Çan, Gelibolu ve Ezine: Çanakkale’nin Termik Santral Haritası”, <https://yesilgazete.org/blog/2017/05/04/biga-lapseki-yenice-can-gelibolu-ve-ezine-canakkalenin-termik-santral-haritasi/> (20.10.2018).

Yeşil Öfke (2018), “Kazdağı’ndan Kül Dağına”, <https://yesilofke.com/guncel/kazdagindan-kul-dagina-canakkale-direniyor/> (20.08.2018).

Yetiş, Mehmet (2002), “Aydınlar ve Sınıflar: Üç Kuramsal Model”, *Praksis*, 8: 51-90.

Yetiş, Mehmet (2021), “Hegemonya”, Atılgan, Gökhan ve Atilla Aytekin (Der.), *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler* (İstanbul: Yordam Yayınları): 89-100.

Youtube (2016), “Bakan Berat Albayrak’tan Termik Santral Açıklaması” [video dosyası], <https://www.youtube.com/watch?v=tZ6w0WIrvaM> (20.08.2018).

Yurdakul, Işıl Kabakçı (2013), “Evren ve Örneklem”, Kurt, Adile Aşkı (Der.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları): 75-91.